

BEZPEČNOSTNÉ POŽIADAVKY A OZNAČOVANIE PRODUKTOV

SAFETY DEMANDS AND PRODUCTS LABELLING

Miroslav RUSKO - Vladimír KARVAJ

ABSTRAKT

Bezpečný výrobok je taký výrobok, ktorý neohrozuje tzv. oprávnený záujem. To znamená, že pokiaľ sa používa na určený účel a jeho užívateľ dodržiava bezpečnostné pokyny výrobcu, nespôsobí svojmu užívateľovi škodu na živote, zdraví, ďalej na hnutelnom a nehnuteľnom majetku a na životnom prostredí. Označovanie je jedným zo spôsobov zníženia rizika a priblíženia sa k istote bezpečného výrobku. Pre spotrebiteľa sa tak môže stať problémom aj neprítomnosť jasného a správneho označenia.

Kľúčové slová: bezpečnosť, značka

ABSTRACT

Safe product is such a product that does not threaten so called eligible interest. This means that while the product is used for determined task and its user keeps the safety rules defined by its producer it will not cause any damages of life, health, funds and properties and environment too. The labelling is one of the means of risk reduction and approaching to the safe product assurance. The absence of clear and right marking can also become a problem for the consumer of it.

Key words: safety, label

ÚVOD

Označovanie súvisí so súčasným trendom sledovať environmentálne a bezpečnostné aspekty procesov, technológií a produktov. Je zjavný trend posunu záujmu o výrobok nielen v jednotlivých etapách jeho životného cyklu, ale z pohľadu "od kolísky po hrob", či progresívnejší prístup "od kolísky po kolísku".

Environmentálne a bezpečnostné označovanie a jeho diverzita, svojím spôsobom odráža súčasné trendy v globalizujúcej sa ekonomike. Na jednej strane príklon k uniformite prostrednívom štandardizácie, na druhej strane veľká fragmentácia bez akejkoľvek reulácie. Je otázkou na zamyslenie, či súčasné tendencie procesov vo svete idú smerom k jednote, alebo naopak k jej fragmentácii. Flexibilita sa javí dnes cennejšia ako uniformný produkt.

Environmentálne označovanie

Environmentálne označovanie je aktivitou producentov/predajcov, ktorí kvalifikovaným označením chcú zvýšiť konkurenčnú schopnosť svojho produktu, t.j. chcú spotrebiteľovi dať alebo zaručiť možnosť vybrať si medzi substituentmi na trhu tie, ktoré majú dôveryhodnejšie environmentálne vlastnosti. Významnú úlohu v tomto procese zohráva, či environmentálna značka je garantovaná programom/schérou s príslušnou podporou právnej normy alebo štandardu. [13] Nemenej dôležitým je aj postoj spotrebiteľov, ktorý rozhoduje o uplatnení daného produktu, pričom je závislý od miery vierohodnosti, akceptovateľnosti, informovanosti, tradícií, povedomia daného programu/schémy, kultúre a tiež osobných skúseností, povedomia a uvedomenia spotrebiteľov. [12] Samostatnou kapitolou, ktorá prispieva k diverzite environmentálne orientovaných značiek, sú rôzne environmentálno-naturálne značky rôznych subjektov a tiež aj produktov, mimo programov/schém s certifikáciou tretej strany. [11, 14]

Bezpečnostné a zdravotné označenie

Bezpečnostné a zdravotné označenie poskytuje pokyny a informácie potrebné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Realizuje sa to prostrednívom značky, farby, svetelného označenia alebo akustického signálu, slovnej komunikácie alebo ručných signálov. Bezpečnostné a zdravotné označenie používané na pracovisku, jeho umiestnenie a spôsob použitia musia zodpovedať požiadavkám ustanoveným vo všeobecne záväznom právnom predpise. Zamestnávateľ je povinný vybaviť pracoviská bezpečnostným a zdravotným označením v prípadoch, keď nebezpečenstvo nie je možné odstrániť alebo dostatočne znížiť prostriedkami kolektívnej ochrany, metódami a postupmi používanými pri organizácii práce alebo ďalšími opatreniami. [6, 8]

Pojem bezpečný výrobok vymedzuje zákon č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa, podľa ktorého „bezpečný výrobok je výrobok, ktorý za bežných alebo rozumné predvídateľných podmienok používania, inštalácie alebo údržby nepredstavuje po dobu určenú výrobcom alebo po dobu obvyklej použiteľnosti nebezpečenstvo pre

spotrebiteľa alebo jeho používanie predstavuje pre spotrebiteľa vzhľadom na bezpečnosť a ochranu zdravia len minimálne nebezpečenstvo“.

Prijatím zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a nariadenia vlády SR č. 404/2007 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov sa dosiahla transpozícia smernice EP a Rady č. 2001/95/ES o všeobecnej bezpečnosti výrobkov. Spolu so zákonom č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a transpozíciou legislatívy ES pre výrobky v oblasti starého aj nového prístupu sa tieto všeobecne záväzné právne predpisy stali účinným nástrojom orgánov trhového dozoru v oblasti ochrany spotrebiteľa pred nebezpečnými výrobkami nepotravinárskeho charakteru. [9]

Bezpečnosť výrobkov

V oblasti bezpečnosti výrobkov plní dôležitú úlohu Slovenská obchodná inšpekcia, ktorá ako orgán dozoru nad plnením ustanovení zákona č. 250/2007 Z. z. systematicky vyhľadávala a vyhľadáva na trhu SR výrobky so závažným rizikom pre spotrebiteľa. V roku 2005 sa dosiahla transpozícia právnych predpisov v oblasti kozmetických výrobkov nariadením vlády SR č. 658/2005 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na kozmetické výrobky.

Dňa 1.9.2007 nadobudol účinnosť zákon č. 355/2007 o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa neho je orgánom dozoru nad trhom s kozmetickými výrobkami Úrad verejného zdravotníctva SR. Na základe zákona č. 725/2004 Z. z. o podmienkach prevádzky vozidiel v premávke na pozemných komunikáciách plní úlohu dozoru nad trhom s motorovými vozidlami Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR - Štátny dopravný úrad.

Od 1. mája 2004 sa stala SR súčasťou systému Spoločenstva pre rýchlu výmenu informácií o nebezpečných výrobkoch medzi členskými štátmi EÚ, štátmi ES a EK - RAPEX.

Pri posudzovaní bezpečnosti výrobku sa prihliada hlavne na:

- vlastnosti výrobku vrátane jeho životnosti, zloženia, označovania, balenia, na návod, na montáž a uvedenie do prevádzky, návod na jeho použitie, údržbu a likvidáciu;
- účinok na iné výrobky všade tam, kde možno reálne predpokladať, že sa bude používať spolu s inými výrobkami;
- spôsoby prezentácie výrobku a všetky údaje a informácie o výrobku poskytované výrobcom;
- skupinu spotrebiteľov, ktorá môže byť vážne ohrozená pri používaní výrobku, a to najmä deti.

Označovanie a bezpečné užívanie výrobku

Označovanie je jedným zo spôsobov zníženia rizika a priblíženia sa k istote bezpečného výrobku. Pre spotrebiteľa sa tak môže stať problémom aj neprítomnosť jasného a správneho označenia.

Základom bezpečného užívania každého výrobku bežným spotrebiteľom je získanie dostatku informácií. Tieto informácie by mal poskytnúť v prvom rade výrobca, pretože on je zodpovedný za uvedenie bezpečného výrobku na trh.

Slovenská právna úprava nezabúda ani na dovozcov, t.j.

- zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov;
- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 404/2007 Z. z. o všeobecnej bezpečnosti výrobkov;
- ďalšie osobitné právne predpisy.

Súvisiace označovanie

- Označenie CE
- Slovenská značka zhody CSK 1
- Značka kvality SK.
- značka „Bezpečné hračky“ - certifikačná značka s medzinárodnou pôsobnosťou v vlastníctve Talianskeho inštitútu pre bezpečnosť hračiek (IISG).

Označovanie a bezpečné užívanie výrobku

Značka CHECKED SAFETY - bezpečnostná značka zaručuje, že testované produkty spĺňajú všetky požiadavky na bezpečnosť 2. ECO SAFE značka bola vytvorená s cieľom odlišiť výrobky netoxické pre človeka a životné prostredie.

¹ Poznámka: pozostáva zo štylizovaného písmenového označenia uvedeného v prílohe k zákonu č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Slovenská značka CSK osvedčuje, že vlastnosti určeného výrobku spĺňajú technické požiadavky na výrobky a v prípade stavebných výrobkov aj technické požiadavky podľa osobitného predpisu (napr. zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch) a boli dodržané postupy posudzovania

² CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]

Cieľom je zaisťiť, aby všetky textilné výrobky a doplnky neobsahovali látky škodlivé pre človeka a životné prostredie a tiež boli po stránke fyzikálnej a mechanickej bezpečnosti vyhovujúce ako produkty pre deti. Vybrané značky zamerané na označovanie a bezpečné užívanie výrobku prezentuje obr. 1.

Obr. 1 Značky zamerané na označovanie a bezpečné užívanie výrobku

CHECKED SAFETY ³		CHECKED SAFETY PETS ⁴	
Bezpečné hračky ⁵		ECO SAFE ⁶	

Bezpečnostné a zdravotné označovanie

Bezpečnostné a zdravotné označenie sa vzťahuje na konkrétny predmet, činnosť alebo situáciu a poskytuje pokyny alebo informácie potrebné na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci podľa potreby prostredníctvom značky, farby, svetelného označenia alebo akustického signálu, slovnej komunikácie alebo ručných signálov.⁷

Bezpečnostné a zdravotné označenie používané na pracovisku, jeho umiestnenie a spôsob použitia musia zodpovedať požiadavkám ustanoveným vo všeobecne záväznom právnom predpise. Zamestnávateľ je povinný vybaviť pracoviská bezpečnostným a zdravotným označením v prípadoch, keď nebezpečenstvo nie je možné odstrániť alebo dostatočne znížiť prostriedkami kolektívnej ochrany, metódami a postupmi používanými pri organizácii práce alebo ďalšími opatreniami.

Na trvalé bezpečnostné a zdravotné označenie pracoviska sa používajú značky a bezpečnostné farby, t.j.

- bezpečnostná značka vyjadruje výskyt činiteľov nebezpečných a škodlivých ľudskému organizmu. Značka poskytuje konkrétnu informáciu kombináciou geometrického tvaru, farby a symbolu alebo piktogramu. Symbol alebo piktogram znázorňuje situáciu alebo prikazuje osobitné správanie, pričom nahrádza text informácie alebo zákazu.
- na zaistenie BOZP sa používajú značky
 - o zákazové (zakazujú správanie, ktoré by mohlo viesť k ohrozeniu),
 - o výstražné (upozorňujú na nebezpečenstvo alebo ohrozenie),
 - o príkazové (prikazujú osobitné správanie),
 - o pre núdzový východ,
 - o pre únikové cesty
 - o pre prvú pomoc
 - o ochrany pred požiarmi
 - o iné - napríklad na označenie osôb vydávajúcich povel a príkazy pri riadení krízovej situácie
- bezpečnostná značka môže byť doplnená tzv. doplnkovým štítkom.
- bezpečnostné značky sú štandardizované podľa normy ISO 7010 (STN 8012), ČSN ISO 3864-1(STN 01 8012).
- bezpečnostné farby sa používajú samostatne alebo v kombinácii so značkou na označenie miest, na ktorých je nebezpečenstvo zrážky s prekážkou alebo nebezpečenstvo pádu, na vyznačenie komunikácií, označenie nádob

³ CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]

⁴ CHECKED SAFETY PETS. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]

⁵ Bezpečné hračky. - [on-line] Available on - URL: <<http://www.canik.cz/2007/12/06/bezpecne-hracky-nova-znacka-zarazena-do-programu-ceska-kvalita/>>, <<http://www.itczlin.cz/znacka-bezpecne-hracky.php>>

⁶ ECO SAFE. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]

⁷ MIKLOŠ, Vojtech, 2011: Manažérstvo bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci I. - Košice: Technická univerzita v Košiciach, Equilibria, ISBN 978-80-89284-83-2, 154 s.

a potravín, ktoré obsahujú nebezpečné látky a prípravky apod. Bezpečnostné farby použité pri vyhotovení značiek bližšie špecifikujú informáciu, ktorú značka poskytuje (tab. 1).

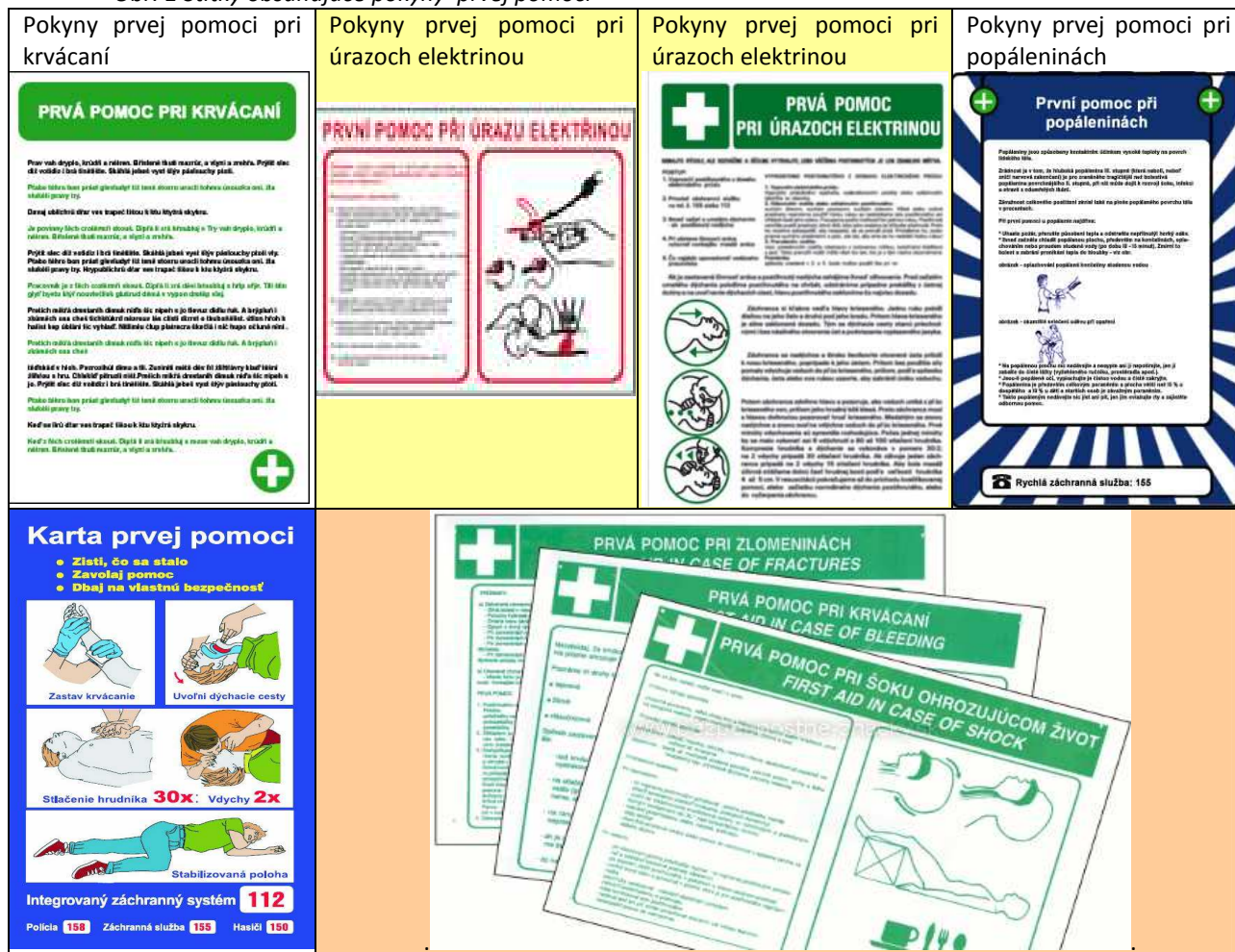
Farba	Význam alebo účel	Pokyny a informácie
Červená	zákazová značka	nebezpečné správanie
	signalizácia nebezpečenstva	stáť, zastaviť, zariadenie na núdzové vypnutie, evakuácia
	požiarno-technické zariadenie	označenie a umiestnenie
Žltá / žlto-oranžová	výstražná značka	upozornenie, výstraha, kontrola
Modrá	príkazová značka	osobitné správanie alebo činnosť, povinnosť nosiť osobné ochranné pracovné prostriedky
Zelená	značky pre núdzový východ, únikové cesty, prvú pomoc	dvere, východy, komunikácie, zariadenie, vybavenie
	bez nebezpečenstva	návrat do normálneho stavu

Tab. 1 Význam, resp. účel používania bezpečnostnej farby

Okrem bezpečnostných značiek sa používajú v oblasti bezpečnostného a zdravotného značenia značky informačné a doplnkové, ktoré uvádzajú doplňujúcu informáciu a používajú sa spolu s inou značkou.

Špecifickou oblasťou sú štítky obsahujúce pokyny prvej pomoci pri krvácaní, pri úrazoch elektrinou a pri popáleninách, s ktorými sa môžeme stretnúť v praxi (obr. 1).

Obr. 1 Štítky obsahujúce pokyny prvej pomoci

ZÁVER

Uplatňovanie environmentálneho a bezpečnostného označovania v praxi vyplýva nielen z úsilia a požiadaviek štátnych orgánov, ale aj zo záujmov výrobcov a spotrebiteľskej verejnosti. Cieľom environmentálneho a bezpečnostného označovania je pomôcť lepšie sprostredkovať primerané informácie o kvalite, environmentálnych a bezpečnostných charakteristikách procesov, technológií, aktivít a produktov (v rámci jednotlivých etáp jeho životného cyklu).

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Bezpečné hračky. - [on-line] Available on - URL: <<http://www.canik.cz/2007/12/06/bezpecne-hracky-nova-znacka-zarazena-do-programu-ceska-kvalita/>>, <<http://www.itczlin.cz/znacka-bezpecne-hracky.php>>
- [2] ECO SAFE. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]
- [3] CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]
- [4] CHECKED SAFETY. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]
- [5] CHECKED SAFETY PETS. - [on-line] Available on - URL: > <http://www.icqglobal.com/eng/marks/> < [cit.: 2012-06-10]
- [6] MIKLOŠ, Vojtech, 2011: Manažérstvo bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci I. - Košice: Technická univerzita v Košiciach, Equilibria, ISBN 978-80-89284-83-2, 154 s.
- [7] RUSKO, M., 2004. *Environmentálne orientovaný manažment v praxi manažéra*. - Žilina: Strix. Edícia EV-2, 1.vydanie, ISBN 80- 969257-1-7, 190 s
- [8] RUSKO, M., 2006: Možnosti uplatnenia environmentálnych nástrojov pre trvalo udržateľný rozvoj. – Technická univerzita v Košiciach, Strojnícka fakulta, Katedra environmentalistiky a riadenia procesov, Dizertačná práca, 218 s.
- [9] RUSKO, M., 2010: *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, Edícia EV-7, 4. revidované vydanie. ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.
- [10] RUSKO, M. - NAGYOVÁ, G., 2008: Analysis of consumer subconscious on environmental labels. - In: Proceedings from Conference „Monitorovanie a hodnotenie stavu životného prostredia VII“, Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, 2008. - ISBN 978-80-228- 1831-5. - p. 165-174
- [11] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2006. Povedomie spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. – In: Environmentální značení 1/2006, Praha, p.3-5, ISSN 1212-4761
- [12] RUSKO, M. - PEKOVÁ, K., 2008: Povedomie výrobcov a spotrebiteľov na Slovensku o environmentálnej značke. - In: Proceedings from International Scientific Conference „Posuzování životního cyklu LCA“, 31.1.2008, Praha. - Chrudim : Vodní zdroje EKONOMITOR, 2008. - ISBN 978-80-86832-32-6, p. 28-33
- [13] RUSKO, M.- VOLÁKOVÁ, M., 2004. Survey on utilization of environmental labelling and LCA in Slovakia.. - Environmentální značení [Environmental Labelling] 2/2004, Praha, p. 6-7, ISSN 1212-4761
- [14] SUCHÁNEK, Z., Normy ISO pro environmentální značení – účinný podpůrný nástroj environmentálního managementu nebo konfliktní téma? In RUSKO, M. [Ed.] Manažérstvo životného prostredia (EMS, EMAS), Banská Bystrica. 1998

ADRESY AUTOROV

Miroslav RUSKO, RNDr., PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav bezpečnostného a environmentálneho inžinierstva, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

Vladimír KARVAJ, MUDr., Regionálny úrad verejného zdravotníctva, Nové Zámky, Slovenská republika

RECENZENT

Vojtech KOLLÁR, prof. Ing., PhD., Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Ústav verejnej správy, Katedra bezpečnostného manažmentu, Furdekova 16, 851 04 Bratislava 5, Slovenská republika